

מחילה על כבוד צבור (המשך)

א. מרדכי מסכת גיטין הגהות מרדכי [רמז תסג]

השיב השר משאנן ושאלתם על ס"ת שנקרע שלש שיטין... והא דאיתא פרק הניזקין ס"ת שחסר יריעה אין קורין בה משום דחסר במילתיה מסתבר טעמא משום כבוד צבור כדאמר' התם "רבה ורב יוסף לא קרו בחומשין בבית הכנסת משום כבוד צבור" וה"ה נמי בס"ת שחסר יריעה אחת, ומוטב ידחה כבוד צבור היכא דלא אפשר קודם שתדחה תקנת חכמים שנתקן מימי משה לקרות בתורה, דכה"ג אמר שילהי פרק בתרא דמגילה "אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד" ומעשים בכל יום שגוללין ביום טוב או ר"ח כשאין שם ס"ת אחרת. ועוד תדע גבי חסר יריעה אחת קאמר "אין קורין" ולא קאמר "אסור לקרות"... ש"מ אין קורין היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר שרי ושולם שמשון בר אברהם.

ב. שלטי גיבורים למגילה כד; טו. בדפי הרי"ף (על חזן שלא נתמלא זקנו)

ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא משום כבוד הצבור, אבל אם הצבור אינן מקפידין בדבר ראוי לירד לפני התיבה ולישא את כפיו כשהביא שתי שערות, כמבואר בקונטרס הראיות.

ג. בית יוסף אורח חיים סימן נג "ואין ממנין"

אבל הרא"ש כתב בתשובה כלל ד' (סי' יז) "שמי שלא נתמלא זקנו יכול להתפלל באקראי כאחד מבני העיר שמתפלל כשיעלה על לבו ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי שליח ציבור הממנה אותו להקל מעליו ולהתפלל בעדו לשעות" וזהו שכתב רבינו "אפילו יש אחד ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים" משמע שאע"פ שהצבור מוחלים על כבודם אין למנותו. וכן נראה ג"כ מדברי הרא"ש שכתב רבינו:

ד. בית יוסף אורח חיים סימן קמג "ומה שפירש"

וכתב מגדל עוז בפ"ט מהלכות ס"ת (ד"ה בגיטין) שרבינו משולם כתב דהיכא דאין להם ס"ת מותר לקרות בחומש וליכא למיחש לכבוד ציבור אחר שאין להם ספר תורה, אך ר"ת אומר דאסור. ומ"ש הגמרא "מפני כבוד הציבור" זהו דוקא בחומשין שלהם שהיו עשויים עם גלילה ועם גליון וכדפירש רש"י אבל חומשין שלנו אסור לקרות בהם. וגם בכל בו (סי' כ יג.) כתב שיש אומרים דהיכא דליכא ס"ת בעיר קורים בשבת בחמשה חומשי תורה שלנו ומברכין לפניה ולאחריה ושר"ת אסור. וגם המרדכי כתב בפרק הניזקין (סי' תו) שיש מדקדקים ממאי דפירש רש"י דדוקא בספר אחד אין לקרות מפני כבוד הציבור הא בחומשים דידן שיש כל חמשה חומשים דעתה אין גנאי מותר. ואומר ראב"ה דאין בדבריהם ממש דלא הוי טעמא אלא כדמפרש בירושלמי פרק בני העיר (סוף ה"א) מגו דנפשין עגומה אנן זבין לן תורה פירוש כל עוד שנפשינו עגומה שנאסר עלינו לקרות בחומש נצטרך לקנות ס"ת, וכן מצאתי הקורא בחומשין אין רוח חכמים נוחה הימנו מוטב שלא יקרא דאפילו בס"ת שאינה עשויה כתיקון חכמים שאינה תפורה בגידין ואין בין שיטה לשיטה כמלא שיטה אסור לקרות כ"ש בחומשין דאסור לקרות להזכיר שם שמים לבטלה עכ"ל. וכדברי ראב"ה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן קפ"ז וסימן קצ"ט. וכן כתב רבינו ירוחם (נ"ב חג כ.). דספרים שלנו שאינם עשויים כתיקון ס"ת אסור לקרות בציבור ולא שייך הכא טעמא דמפני כבוד הציבור שיוכלו למחול על כבודם. ומיהו משמע מדבריו שבחומשים העשויים כתיקון ס"ת אם מחלו הציבור על כבודם קורים בו וכן כתב המרדכי בסוף פרק הקומץ (הל' קטנות ס' תתקסח) ולא משמע כן מדברי הירושלמי שכתב ראב"ה:

ה. בית יוסף אורח חיים סימן קמד "וכן אין גוללין"

בפרק בא לו כ"ג (סח:) תנן וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ובעשור שבחומש הפקודים (במדבר כט ז) קורא על פה ובגמרא (ע.) אמאי? נגלול וניקרי! כלומר למה קורא על פה יגללנו עד שיגיע לובעשור שבחומש הפקודים ויקרא בו! ומשני לפי שאין גוללים ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור. ופירש רש"י מפני כבוד הציבור שיהו מצפים ודוממים לכך: וכתב המרדכי בהגהות גיטין (סי' תסג) שביום טוב או ראש חודש כשאין שם ס"ת אחר גוללים ס"ת דמוטב שידחה כבוד הציבור ולא תדחה תקנת חכמים. וכן מצאתי כתוב בשם הריטב"א ביומא פרק בא לו (שם ד"ה חד). והרשב"א כתב בתשובה "שאלת: ראש חודש שחל להיות בשבת שמוציאין שני ס"ת אם אין להם אלא ס"ת אחד, אם מותר לקרות המאורע בחומשים שלנו. תשובה: מותר לקרות המאורע בחומש שהרי בפרק בא לו התירו לקרות בעל פה אף על פי שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה (גיטין ס:). ואסרו לגלול מפני כבוד הציבור וכ"ש כאן שקורין בכתב שאין גוללין" ע"כ. והעולם לא נהגו אלא כסברא ראשונה [לגלול].

ו. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן נג:ט

מפני... ונקיט כבוד הציבור, לומר כל היכא דכבוד הציבור, לא מהני מחילה:

ז. ב"ח אורח חיים סימן נג "ואין ממנין"

ולפע"ד נראה דאף להרמב"ם והרשב"א לא מהני מחילת הצבור א) דאין פירוש "מפני כבוד הצבור" שהוא כנגד כבודם לפני בני אדם שתועיל בו מחילת הצבור אלא פירושו שאין זה כבוד הצבור שישלחו לפניו יתעלה מי שאין לו הדרת פנים להליץ על הצבור דאף לפני

מלך בשר ודם אין שולחין להליץ על הצבור אפילו אם הוא חכם גדול אלא אם כן שהוא בעל צורה ויש לו הדרת פנים שנתמלא זקנו כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, דלפי זה אין מקום כלל לומר דמהני למנותו כשרצו הצבור למחול על כבודם.

ב) ותו דאי איתא דמהני מחילת צבור בלא נתמלא זקנו אם כן מאי הקשו התוספות (חולין כד ב ד"ה נתמלא) מפרק הקורא עומד מדתנן "קטן אינו יורד לפני התיבה ואינו נושא כפיו". משמע הא הביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא כפיו! הא איכא לאוקמי הך דפרק הקורא עומד כשרצו הצבור למחול על כבודם, ואפילו הכי קטן לא. אלא הדבר פשוט כיון שכך תקנו חכמים דחששו לכבוד צבור אין ביד הצבור למחול.

ג) ותו דאם כן כל הני תקנות שתקנו חכמים מפני כבוד צבור שלא לגלול ספר תורה בצבור (יומא ע א, סוטה מא א) וכן אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור (מגילה כג א) ופוחח לא ישא כפיו (שם כד א) דגנאי הוא לצבור וכן קטן לא ישא את כפיו (שם) שאין כבוד לצבור להיות כפופים לברכתו - אם אתה אומר דרשאין למחול, א"כ לא הועילו בתקנתם כלום דכל צבור יהיו מוחלים.

ד) ותו דנעשו ישראל אגודות אגודות, צבור זה ימחול וצבור זה לא ימחול...

ח. ב"ה אורח חיים סימן קמד "מדלגין בנביא"

ובהגהות מרדכי דגיטין תירץ רבינו שמשון ב"ר אברהם והוא הר"ש משנץ דמוטב ידחה כבוד ציבור ולא תדחה תקנת חכמים שנתקנה מימי משה לקרות בתורה ומביאו ב"י. ואינו יודע למה כתב "מוטב ידחה כבוד ציבור וכו'" דנראה ודאי דאין כאן דחייה אלא מה שתקנו חכמים שאין מדלגין בתורה ושאין גוללין ס"ת בצייבור מפני כבוד הציבור לא תקנו מתחלה אלא היכא דאפשר שלא לדלג כגון שיש להם ס"ת אחרת. וכן אין גוללין ס"ת בצייבור נמי אזהרה הוא לכתחלה שיגללו הספר למקום שיהא קורא בו מקמי שיגיע שעת הקריאה בצייבור, אבל בדיעבד ודאי צריך שידלג וכן לגלול בצייבור, כיון דלא אפשר, ולא היתה תקנת חכמים אדיעבד כלל ואין כאן דחייה:

ותימה על מה שכתב ב"י בשם הרשב"א דתקנת חכמים דאין מדלגין אפילו כשאין להם אלא ס"ת אחת והתיר לקרות בחומשים וכן הא דאין גוללין בצייבור תיקנו אפילו בדיעבד דלא אפשר לקרות בתורה בלא גלילה בצייבור ולישנא דאין מדלגין ואין גוללין נראה דלא משמע אלא לכתחלה ויש ליישב דהרשב"א סבירא ליה כיון דבפרק בא לו קאמר רב ששת הא דתנן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ולא יגלול ס"ת עד דמטי לחומש הפקודים וניקרי ביה היינו טעמא משום דאין גוללין ס"ת בצייבור משום כבוד הציבור והשתא על פה שרי אם כן כל שכן דיש לקרות בחומשין כדי שלא יהיו גוללין בצייבור מפני כבוד הציבור דעדיף טפי בחומשין מבעל פה מיהו להלכה כתב ב"י דלא כהרשב"א והכי נקטינן וכן הוא המנהג:

ט. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמד:ג

אין גוללין ס"ת בצבור, מפני כבוד הצבור; ואם אין להם אלא ס"ת אחד, והם צריכים לקרות בשני ענינים, גוללין, וידחה כבוד הצבור.

י. מגן אברהם סימן קמד ס"ק ז

וידחה כבוד הצבור - צ"ע דהא בכהן גדול התירו לקרות ע"פ ולא התירו לגלול בצבור ש"מ דלא אמרי' ידחה כבוד הצבור אפי' היכא דלא אפשר בענין אחר וא"כ ה"נ יקרא ע"פ כמ"ש ב"י בשם הרשב"א! וצ"ל דבשלמא במקדש היו כל ישראל ולא מחלו משא"כ בבה"כ דיש מתי מעט ומסתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר דשבת ור"ח ומפטיר ד"ט דהוא תקנת הגאונים. ועי' ב"י סי' קמג...

יא. מחצית השקל אורח חיים סימן קמד ס"ק ז

ועיין ב"י סימן קמ"ג. ר"ל, דאיכא סייעתא לדברי מ"א דמהני מחילת הציבור, שכתב שם הרב ב"י לפי הטעם שכתוב בירושלמי [מגילה פ"ג סוף הלכה א] דמהאי טעמא אין קורים בחומשים שיהיו לב הצבור עגומה ויצטערו שאין קורים בתורה בצייבור ויעשו כל הטצדקאי לקנות להם ספר תורה שלמה, לפי זה אפילו מחלו הצבור על כבודם לא מהני, משמע דלטעם שנתן ש"ס שלנו מפני כבוד הצבור מהני אם מחלו הצבור על כבודם:

יב. משנה ברורה סימן נג ס"ק כג

הצבור - ואין הצבור יכולים למחול על כבודם בזה:

יג. משנה ברורה סימן תרפט ס"ק ז

וי"א שהנשים אינם מוציאות וכו' - ולא דמי לנר חנוכה דשאני מגילה דהוי כמו קריאת התורה ופסולה מפני כבוד הצבור ולכן אפילו ליחיד אינה מוציאה משום לא פלוג. וגם דאפשר דאשה אינה חייבת בקריאה רק לשמוע וכדלקמיה ומקרי "שאינה מחוייבת בדבר" לגבי איש, אבל אשה מוציאה את חברתה:

יד. משנה ברורה סימן קמד ס"ק טז

גוללין וידחה וכו' - ר"ל ולא אמרינן דמשום זה יקרא פרשה של המפטיר בעל פה או בחומש דמסתמא הצבור מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר כדין:

טו. משנה ברורה סימן קמג:ז

טז. **שער הציון סימן קמג ס"ק ו**
גמרא, והיינו, שלא יאמרו שאין להם ספר תורה שלמה וזה גנאי להם [לבוש]:

יז. **ערוך השולחן אורח חיים סימן נג סעיף י**
אין ממנין לש"ץ קבוע אלא מי שנתמלא זקנו כלומר שיש לו זקן שזה נקרא איש בשנים אבל לא בפחות מכן שאין זה כבוד צבור כלומר שאינו מכבוד שמים שיהיה שלוחם של הצבור נער ורך בשנים ולכן אפילו ברצון הצבור אין ביכולתו להיות ש"ץ קבוע [ב"ח וט"ז סק"ב ועמג"א סק"ט]...

יח. **ערוך השולחן אורח חיים סימן קמד סעיף ו**
אמרו הז"ל ביומא [ע.] דאין גוללין ס"ת בצייבור מפני כבוד הציבור - כלומר דאין כבוד הציבור להמתין עד שיגללו הס"ת על המקום שצריך לקרות בו היום. וזה מוטל על השמש או על הקורא לגוללה מקודם התפלה, ולהכינה אל המקום שצריך לקרות בו היום. ורבים אין נזהרין בדין זה ונצרך להזהירם כי אין יודעים שיש איסור בזה וכתב רבינו הב"י בסעיף ג' דאם אין להם אלא ס"ת אחת והם צריכים לקרות בשני עניינים גוללין וידחה כבוד הציבור עכ"ל וכן המנהג הפשוט ברגלים או שבת ר"ח וחנוכה וד' פרשיות שצריכים שני ס"ת ואין להם אלא אחד גוללים כיון דא"א בעניין אחר. ואף על גב דבמקדש היה הכהן הגדול קורא בע"פ מטעם זה כדאיתא ביומא שם זהו מפני שהיו כל ישראל וטריחא מילתא ומאן מחיל אבל כל ציבור וציבור בפ"ע אנן סהדי שמוחלים על כבודם ועל טרחתם וניחא להו להמתין עד שיגללו על מקום הקריאה ושיקרא המפטיר בס"ת ולא בע"פ [מג"א סק"ז]:

יט. **ר' אשר וויס, מנחת אשר בלק נא:ב**
והנה נראה פשוט דאף שכתב המג"א דצבור יכול למחול על כבודו, אין זה אלא בענין הטרחא, אבל לגבי שאר דיני כבוד הצבור, כגון שנשים לא תעלינה לתורה, ערום לא יתפלל וכדומה, ודאי לא מהני מחילה, דבהני יודה אף המג"א דלא מדובר בכבוד של צבור מסויים זה גרידא, אלא בכבוד הצבור בישראל וענין כללי הוא שנוגע לכבוד ולמעמד הכללי של ציבור בישראל, ודו"ק בזה.

כ. **חשוקי חמד מגילה דף כא עמוד א**
ולכן נראה שיש חילוק בין כבוד הציבור שהוא משום גנאי, לכבוד הציבור שהוא משום כבוד, וכעין מה שכתב הב"ח (סימן נג) דהעמדת חזן קטן אין פירושו מפני כבוד הציבור שהוא כנגד כבודם לפני בני אדם שתועיל בו מחילת הציבור, אלא פירושו שאין זה כבוד הציבור שישלחו לפניו יתעלה, מי שאין לו הדרת פנים, להליץ על הציבור, דאף לפני מלך בשר ודם אין שולחין להליץ על הציבור אפילו אם הוא חכם גדול...

ונראה שהוא הדין לענין ציבור שאין להם ספר תורה אלא חומשים שהוה גנאי להם, שאין להם ספר תורה, וכן אם אין להם מי שיקרא אלא אשה, הוה נמי גנאי לציבור, מה שאין כן קריאת המגילה בעמידה אינה אלא כבוד של הציבור שיעמוד החזן, ואם אין להם בעל קורא אלא תלמיד חכם שנהיה זקן ואינו יכול לעמוד על רגליו, אין בזה כל גנאי. אבל בקריאת התורה לא יקרא, וכן בתפילה לא יתפלל כי האיסור אינו משום כבוד הציבור, אלא משום דמעיקר הדין צריך להיות בעמידה. ולכן נראה דאם כל הציבור נכים, אפשר לבחור בנכה לכתחילה לקריאת המגילה דאולי אין זה בזיון עבורם מאחר וכולם כמותו. והוא הדין בחזן שלא נתמלא זקנו, דבישיבה קטנה דכולם צעירים ולא נתמלא זקנם, מותר למנות לחזן מי שלא נתמלא זקנו, דאין בזה גנאי לציבור.